

RUS YILLIKLARINDAKİ TARİHİ
HİKÂYELERDE ALTIN ORDA

GOLDEN HORDE IN THE HISTORICAL STORIES OF
RUSSIAN CHRONICLES

Prof. Dr. İlyas Kemaloğlu
Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. İLYAS KEMALOĞLU | Marmara Üniversitesi |
ilyaskamal78[at]mail.ru | ORCID: 0000-0002-8350-5834

2008’de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nde “Altın Orda ve Rusya: Rusya Üzerindeki Türk-Tatar Etkisi” başlıklı tezini savunarak doktora unvanı aldı. 2012’de doçent, 2017’de profesör oldu. Rusça, İngilizce, Farsça ve çeşitli Slav ve Türk lehçelerini bilen Kemalöğlü, 2004-2008 yılları arasında Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi’nde, 2009-2012 yılları arasında Türk Tarih Kurumu’nda, 2012-2020’de MSGSÜ Tarih Bölümü’nde görev yaptı. 2020’den itibaren Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü’nde öğretim üyesidir. Türk Tarih Kurumu aslı üyesidir. Çalışmalarının büyük bir kısmı, Altın Orda, Tatar hanlıkları, Rusya tarihi, Türk-Rus münasebetleri ve günümüz Avrasya coğrafyasındaki güncel gelişmeler ile ilgilidir. Telif çalışmalarının yanı sıra Altın Orda Devleti’nin ana kaynakları, Osmanlı’da görev yapan Rus diplomatlarının raporları ve Ermeni meselesine dair Rusça arşiv belgelerini Türkçeye kazandırdı. Telif, çeviri ve edit olmak üzere kırktan fazla kitap çalışması yayınlandı. Altın Orda ve Rusya: Rusya Üzerindeki Türk-Tatar Etkisi (Ötüken Yayınları, 2009) adlı çalışması, 2011’de Türk Tarih Kurumu Teşvik Ödülü’ne, 2019’da ise İlim Yayma Vakfı Sosyal Bilimler Ödülü’ne layık görüldü.

Prof. Dr. İLYAS KEMALOĞLU | Marmara University |
ilyaskamal78[at]mail.ru | ORCID: 0000-0002-8350-5834

İlyas Kemalöğlü earned the title of PhD by his dissertation named “Golden Horde and Russia: Turco-Tatar Influence over Russia” in Mimar Sinan Fine Arts University in 2008. In 2012 he became associate professor and professor in 2017. Kemalöğlü who speaks Russian, English, Persian, and several Slavic and Turkish dialects, worked at Eurasia Strategic Research Center between 2009-2012, Turkish Historical Society between 2012-2020 and Mimar Sinan Fine Arts University History Department in between 2012-2020. He has been a member of Marmara University History Department since 2020. He is a full member of Turkish Historical Society. Most of his studies are related with Golden Horde, Tatar Khanate, Russian History, Russo-Turkish relations and contemporary developments in Eurasia. Apart from his original studies he translated the main sources of Golden Horde State, reports of the Russian diplomats to the Ottoman Empire and Russian archival reports about the Armenian Question into Turkish. When original works, translations and editorships are combined, his books surpass 40. His work named “Golden Horde and Russia: Turco-Tatar Influence over Russia” (Ötüken Publications 2009) was awarded with Turkish Historical Society Encouragement Award in 2011. Same work was awarded with Social Sciences Awards of İlim Yayma Foundation in 2019.

RUS YILLIKLARINDAKİ TARİHİ HİKÂYELERDE ALTIN ORDA

Öz

Ortaçağ'ın en büyük Türk devletlerinden biri, Altın Orda Devleti'dir. Altın Orda'dan günümüze pek fazla kaynak kalmasa da komşu devletlerin tarihî kaynakları özellikle devletin dış siyaseti bakımından bu boşluğu nispeten doldurmaktadır. Türkiye'de bu kaynakların bir kısmı neşredilmiştir. Türkiye'deki araştırmalarda konuyla ilgili en az istifade edilen eserler ise Rus yıllıklarında yer alan ve 'tarihî hikâye' olarak adlandırabileceğimiz kaynak türüdür. Gerçek olayları konu eden bu tevarihler, Altın Orda – Rus münasebetlerinde yaşanan önemli olayları ele aldığı gibi bu süreçte ön plana çıkan Rus devlet ve din adamlarının hayatlarını da konu etmektedir. Bu çalışmada Moğolların Ruslarla ilk karşılaşmalarından (1223) Altın Orda'nın Rusya üzerindeki hâkimiyetinin sona erdiği (1480) tarihe kadarki konuları ele alan Rus yıllıklarındaki tarihî hikâyeler Altın Orda – Rus knezlikleri münasebetleri bağlamında kısaca tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Rus Yıllıkları, Tarihî Hikâyeler, Altın Orda, Rus Knezlikleri

GOLDEN HORDE IN THE HISTORICAL STORIES OF RUSSIAN CHRONICLES

Abstract

The Golden Horde is one of the greatest Turkish states in the Middle Ages. Although there are not many sources left from the Golden Horde until today, the historical sources of neighboring states relatively fill this gap, especially in terms of the state's foreign policy. Some of these sources were published in Turkey. The least utilized works relevant to this subject are the sources named as 'historical stories' located in the Russian chronicles. These stories, which speak of real incidents, deal with the important events in the Golden Horde – Russian relations as well as the Russian states and the lives of clergy who came to the fore in this process. The historical stories in the Russian chronicles referring to the issues from the first encounter of the Mongols with the Russians (1223) until the end of the Golden Horde's rule over Russia (1480) will be briefly introduced in the context of the relations between the Golden Horde and Russian principalities in this study.

Keywords

Russian Chronicles, Historical Stories, Golden Horde, Russian Principalities

Başta letopisler (yıllıklar) olmak üzere Rus kaynakları, Karadeniz'in kuzeyindeki Türk boy ve devletlerinin tarihinin araştırılması bakımından büyük önem arz etmektedir. Rus knezliklerinin yaklaşık 2,5 asır boyunca (1242-1480) bağlı kaldığı Altın Orda Devleti¹ de bu bağlamda bir istisna teşkil etmemektedir. Nitekim yıllıklarda Altın Orda - Rusya münasebetleri kronolojik olarak kaydedilmiştir. Bunun dışında Rus kaynakları arasında çoğunlukla yıllıklar içerisine dâhil edilmeleri sayesinde günümüze kadar ulaşan ve tarihî hikâye olarak adlandırılabilir eserler de Altın Orda tarihi bakımından büyük öneme haizdir.

Gerçek olayları daha edebî tarzda anlatan bu kaynak türü, birkaç farklı terimle - повесть (tarih, tarihî hikâye), слово (söz), житие (hayat hikâyesi), сказание (menkıbe)- ifade edilmiştir. Bu eserleri içerik bakımından dört ana gruba ayırarak ele almak mümkündür:

MOĞOL SEFERLERİNİ VE ALTIN ORDA DEVLETİ'NİN KURULUŞUNU KONUSAN ESERLER

Birinci gruba, Moğol seferlerini ve Altın Orda Devleti'nin kuruluşunu konu eden eserler oluşturmaktadır. Bu grubun ilk örneklerini *Повесть о Калкацком Побоище* (*Kalka Muharebesi Hakkında Hikâye*) ile *Повесть о Разорении Рязани Батыем* (*Batu'nun Rязan'ı Tahrip Etmesi Hakkında Hikâye*)'yi gösterebiliriz. İlk hikâye, bu çalışmada incelenen konuyla ilgili bu kaynak türünün ilk örneğidir.² Bilindiği gibi Ruslarla Moğollar ilk kez

¹ Rusya üzerindeki Altın Orda etkisi için bkz. İlyas Kemalöglü, *Altın Orda ve Rusya. Rusya Üzerindeki Türk Tatar Etkisi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.

² "Povesty o Kalkatskom Poboışe", *PSRL, VI, Tverskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Rязan, 2000, s. 365-371.

1223'te Kalka Nehri kıyısında karşılaştı. Birleşik Rus - Kıpçak ordusu mağlup edildi, Moğol birlikleri de büyük ganimetler elde ederek geri çekildiler. *Kalka Muharebesi Hakkında Hikâye*'nin konu ettiği bu sefer, daha çok keşif niteliği taşıyordu. Moğolların ganimetle yetinip geri çekilmelerinin sebebi de buydu.

Ruslar açısından asıl sorunlar, Cengiz Han'ın torunu Batu başkanlığında yapılan II. Kıpçak seferi ile başladı. Söz konusu sefer sırasında ele geçirilen ilk şehirlerden biri Ryazan idi. Bu konu, 1237 yılında Batu'nun Ryazan'ı ele geçişi (II. Kıpçak Seferi'nin başlangıcını) ele alan *Batu'nun Ryazan'ı Tahrip Etmesi Hakkında Hikâye*'de işlenmektedir.³ 1237'de Moğol birlikleri Voronej Nehri kıyısına geldi ve Ryazan Knezi Yuriy'den knezlikteki her şeyin yüzde onunu istedi. Hatta Ryazan Knezi Yuriy'in oğlu Födör'un eşini de kendisine göndermesini talep etti. Födör ise bunun ancak Batu'nun şehri ele geçirdiği takdirde mümkün olabileceğini bildirdi. Neticede Födör idam edildi, Batu, Ryazan'ı yerle bir edip diğer şehirlere seferini devam ettirdi, Födör'un eşi ise Ryazan Kalesi'nden atladı. Batu'nun birlikleri bu hikâyede de aynen yıllıkların tamamında olduğu gibi çok acımasız ve vahşi olarak tasvir edilmiştir. Bunun sebebi de tüm Moğolların özellikle kendilerine mukavemet eden güçlere karşı acımasız davranmaları ve böylece düşmanı hem cezalandırmak hem de diğer düşmanlarını korkutmak istemeleridir.

Ryazan'dan sonra Batu'nun birlikleri II. Kıpçak seferine devam etti ve seferin sona ereceği 1242 yılına kadar Rus knezliklerinin büyük bir kısmı hâkimiyet altına alındı. Rus knezliklerinin tamamen ele geçirilişini ise *Слово о Погибели Земли Русской После Смерти Великого Князя Ярослава* (*Büyük Knez Yaroslav'ın Ölümünden Sonra Rus Topraklarının Tahribi Hakkında Hikâye*) konu etmektedir.⁴ Ancak maalesef günümüze bu hikâyeden yalnızca iki paragraf ulaşmıştır.

³ "Povesty o Razorenii Ryazani Batiem", *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII Vek*, haz., İ. A. Lobakova, Moskova, 1981, s. 184-200. Türkiye'de bu hikâye, bir çalışmaya konu oldu. Bkz. Altan Aykut, "Batu Han'ın Rusya Seferiyle İlgili Ryazan'ın Batu Han Tarafından Yakılıp Yıkılması Hikâyesi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 31/1-2 (1987), s. 1-13.

⁴ "Slovo o Pogibeli Russkoy Zemli Posle Smerti Velikogo Knyazya Yaroslava", *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII Vek*, haz., L. A. Dmitriev, Moskova, 1981, s. 130-131.

BAĞLILIK SONRASI TARAFLAR ARASINDAKİ MÜNASEBETLER VE GELİŞMELERİ KONU EDEN TARİHÎ HİKÂYELER

İkinci grubu bağlılık sonrası taraflar arasındaki münasebetler ve gelişmeleri konu eden tarihî hikâyeler oluşturmaktadır. Bilindiği gibi II. Kıpçak Seferi neticesinde Rus knezlikleri Altın Orda'ya bağlandıktan sonra Rus knezleri hanlar tarafından atanmış, Ruslar Altın Orda'ya vergi ödemiş, asker göndermiş, knezler Altın Orda'yı ziyaret etmek zorunda kalmış, Rus knezliklerine darugalar tayin edilmiş, knezler hanlar adına para bastırılmıştır.⁵

Rus knezliklerini Altın Orda'ya bağlayan söz konusu bağlılık şartları şüphesiz çok ağırdı. Bu olaylar hem isyanlara hem de farklı sorunlara yol açmıştır. Tüm bunlar çalışmada ele alınan tarihî hikâyelere de konu olmuştur. Bu bağlamda en başta *Повесть об Убиении в Орде Князя Михаила Черниговского И Его Боярина Феодора* (Çernigov Knezi Mihail ve Onun Boyarı Fedor'un Orda'da Öldürülmesine Dair Hikâye) adlı eseri zikretmek gerekmektedir. Belirtildiği üzere Rus knezleri yarlık alabilmek, itaat bildirmek ya da başka sebeplerden ötürü sıkça hanları ziyaret ettiler. Ziyaretler son derece zor şartlarda gerçekleşiyordu. Knezler, hanların istediklerini yaptıklarında bir sorun çıkmaya da küçük itaatsizlik dahi idamla sonuçlanıyordu. Hikâyeye konu olan Çernigov Knezi Mihail'den 1246'da Batu'nun yanına gittiğinde kendisinden ateşin üstünden atlaması istendi, Mihail ise bunu reddetti. Mihail, Batu'nun hâkimiyetini kabul ettiğini, ancak Moğolların dini ve geleneklerini kabul edemeyeceğini bildirdi. Neticede Knez Mihail idam edildi.⁶ Bu şekilde ilk yüzyılda Altın Orda'da 10 Rus knezi idam edildi.

Tarihî hikâyelere de konu olan Altın Orda – Rusya arasındaki sorunlar aslında ilk dönemde yaşandı. Zamanla Ruslar, Altın Orda hâkimiyetini kabullendiler, bunun kısa sürede sona eremeyeceğini, dolayısıyla hanlarla anlaşmanın kârlı olduğunu anladılar. Bu siyaseti en iyi uygulayan knezlik ise Moskova oldu. Nitekim hanlarla iyi geçinen Moskova knezleri, daha sonraki

⁵ Kemalolu, *Altın Orda ve Rusya*, s. 128-170.

⁶ "Povest Ob Ubiении v Orde Knyazya Mihaila Çernigovskogo i Ego Boyarina Feodora", *PSRL, VI, Tverskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Ryazan, 2000, s. 398-402; "Povest Ob Ubiении v Orde Knyazya Mihaila Çernigovskogo i Ego Boyarina Feodora", *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII Vek*, haz., L. A. Dmitriev, Moskova, 1981, s. 228-235.

süreçte diğer Rus knezliklerini ele geçirerek Moskova Rusyasının kuruluşuna ve Altın Orda'dan bağımsızlığın elde edilmesinde önemli rol oynadı.

Bu grupta değerlendirilebilecek bir başka hikâye ise *Повесть о Шевкале* (*Şevkal Hakkında Hikâye*)'dir. 1326'da Özbek Han, Tver Knezi Aleksandr Mihayloviç'i cezalandırmak için emirlerinden Şevkal'ı Tver'e gönderdi. Şevkal, Aleksandr'ı tahtan indirse de birkaç gün sonra Tver halkı ona karşı isyan etti ve onu öldürdü. 1327'de Özbek Han Tver'e bir birlik gönderip Tver halkını cezalandırdı. *Şevkal Hakkında Hikâye* de bu gerçek olayı, edebî tarzda ele almaktadır.⁷

Aslında Altın Orda'nın Rusya üzerindeki hâkimiyeti sağlamken buna benzer olaylar pek fazla yaşanmadı. Dolayısıyla XIV. yüzyılın sonuna kadar bu tür eserlerin sayısı fazla değildi. Ancak Canibek Han'dan (öl. 1357) sonra Altın Orda'nın yaşadığı ikinci fetret dönemi ve Rusya'nın gittikçe güçlenmesi, Rusların yavaş yavaş Altın Orda'ya karşı bağılıklarını azaltmaya başlamalarına neden oldu. Bunun da neticesinde aralarında ilk ciddi çatışmalar vuku buldu. Bunların hepsi, ayrı ayrı tarihî hikâyelere konu oldu: *Повесть о Побоище на Реке Пьяне* (*Pyana Nehri Savaşı Hakkında Hikâye*);⁸ *Задонщина* (*Zadonşina*);⁹ *Сказание о Мамаевом Побоище* (*Мамай İle Savaş Hakkında Hikâye*).¹⁰

Pyana Nehri Savaşı Hakkında Hikâye, Altın Orda birliklerinin 1377'de Rus topraklarına düzenledikleri seferi konu etmektedir. Seferin sebebi ise Rusların Altın Orda'daki fetret döneminden istifade ederek 1370-1376 yıllarında üç kez Altın Orda topraklarına saldırmalarıdır. Bunun üzerine Altın Orda'da taht adayı olan Arapşah, Nijniy Novgorod'a cezalandırma

⁷ "Povesty o Şevkale", *PSRL, VI, Tverskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Ryazan, 2000, s. 417-418; "Povesty o Şevkale", *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi XIV- Seredina XV Veka*, haz., Ya. S. Lurye, Moskova, 1981, s. 62-65.

⁸ "Povesty o Poboişe Na Reke Pyane", *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Ryazan, 1998, s. 43-45. Bu hikâye, Türkiye'de de yayımlandı. Bkz. İlyas Kemaloğlu, "Pyana Nehri Savaşı Hakkında Hikâye (Giriş, Tercüme ve Değerlendirme)", *Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl'a Armağan*, haz., T. Eray Biber, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019, s. 357-364.

⁹ "Zadonşina", *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII Vek*, haz., L. A. Dmitirev, Moskova, 1981, s. 96-111.

¹⁰ "Skazanie O Mamaevom Poboişe", *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi XIV-Seredina XV Veka. Vek*, haz., V. P. Budaragin ve L. A. Dmitriev, Moskova, 1981, s. 132-182.

seferi yaptı, daha sonra ise kısa süreliğine de olsa (1380 yılına kadar) Altın Orda tahtına da çıktı. 3 yıl sonraki karşılaşma ise Altın Orda açısından bu kadar başarılı olmadı. 1380’de Mamay Mirza’nın başkanlığındaki Altın Orda birliği, Kulikovo’da Ruslara yenildi. Bu olay, *Zadonşina* ve *Mamay ile Savaş Hakkında Hikâye*’ye konu oldu. Bu muharebede Rus knezlikleri birleştikleri takdirde Altın Orda’yı yenebileceklerini anladılar. Bu bağlamda Kulikovo Muharebesi, Ruslar açısından önemliydi. Hâlbuki mağlup edilen han değil, yalnızca bir emirdi. Nitekim Kulikovo’dan hemen sonra Toktamış, Altın Orda’da düzeni sağladıktan neredeyse hemen sonra Moskova’ya bir sefer düzenledi (1382) ve Rus knezlikleri üzerindeki hâkimiyeti yeniden pekiştirdi. Bu da bir başka hikâyeye konu oldu: *Повесть о Нашествии Токтамыша* (*Toktamış’ın Saldırısı Hakkında Hikâye*).¹¹ Toktamış Han bu seferiyle Rus knezliklerini hâkimiyet altına aldığı gibi Altın Orda’nın eskiden hâkim olduğu toprakların büyük kısmına da hâkimiyetini kabul ettirdi. Ancak bu süreçte kendisine tahta çıkma konusunda destek veren Emir Timur ile karşı karşıya geldi. Nitekim Timur, Altın Orda üzerine 1391 ve 1395 yılları olmak üzere 2 ayrı sefer düzenledi. İkinci sefer sırasında Emir Timur, Toktamış’ı mağlup ettikten sonra Rus topraklarına da girdi ve Elets şehrine kadar ilerledi. Timur’un bu hareketi, *Повесть о Темуре Аксаке* (*Aksak Timur Hakkında Hikâye*) adlı hikâyede ele alındı.¹²

Yine Timur’un Altın Orda’dan çekilmesinden ve Edigey Mirza’nın kukla hanlar çıkartarak Altın Orda’da iktidarı ele geçirdikten sonra Edigey de Moskova’ya bir sefer düzenledi (1408). Bu olay da *Сказание о Нашествии Едигея* (*Edigey’in Saldırısı Hakkında Menkıbe*)’de anlatılmaktadır.¹³

Siyasi tarihle ilgili son hikâyeye ise *Повесть о Стоянии на Угре* (*Ugra Nehri’ndeki Karşılaşma Hakkında Hikâye*)’dir.¹⁴ Bu eser, 1480 yılında Büyük Orda Hanı Ahmet’in Rus topraklarına düzenlediği başarısız seferi konu

¹¹ “Povesty O Naşestvii Toktamışa”, *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Ryazan, 1998, s. 65-73.,

¹² “Povesty O Temir Aksake”, *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Ryazan, 1998, s. 95-99.

¹³ “Skazanie o Naşestvii Edigeya”, *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Ryazan, 1998, s. 118-120.

¹⁴ “Povesty o Stoyanii Na Ugre”, *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*, haz., A. İ. Tsepkov, Ryazan, 1998, s. 273-275.

etmektedir. Bu tarih ve bu sefer, aynı zamanda Rus knezliklerinin Altın Orda'dan bağımsızlıklarını kazanma ve Moskova Rusyası'nın tarih sahnesine çıkma tarihi olarak da kabul edilmektedir.

RUS DEVLET ADAMLARI VE ONLARIN ALTIN ORDA İLE İLİŞKİLERİNİ KONU EDEN HİKÂYELER

Üçüncü grubu ise Altın Orda döneminde Rusya açısından başarılı siyaset izleyen Rus devlet adamları ve onların Altın Orda ile ilişkilerini konu eden hikâyeler oluşturmaktadır. Bunlar arasında bu çalışma açısından en önemlileri, Altın Orda hanlarıyla işbirliği yapan ve böylece kendi topraklarını onların seferinden koruyup halkını refaha ulaştıran Aleksandr Nevskiy ile Kulikovo'da Mamay Mirza'yı mağlup eden Dmitriy Donskoy'un hayatlarıdır: *Повесть о Житии и о Храбрости Благочестивого Князя Александра (Dindar Knez Aleksandr Nevskiy'in Hayatı ve Kahramanlığı Hakkında Hikâye)*¹⁵ ve *Слово о Житии и Преставлении Великого Князя Дмитрия Ивановича, Царя Русского (Büyük Knez, Rus Çarı Dmitriy İvanoviç'in Hayatı ve Ölümü)*.¹⁶

DİN ADAMLARININ HAYAT HİKÂYELERİ

Dördüncü grubu yine aynı dönemde önemli rol oynayan din adamlarının hayat hikâyeleri oluşturmaktadır. Bilindiği gibi Rus Ortodoks Kilisesi ve din adamları Altın Orda tarafından vergi ve diğer yükümlülüklerden muaf tutulduğundan Kilise çok güçlendi ve daha sonra Rus knezliklerinin Moskova'nın etrafında birleşmesinde ve Altın Orda'dan bağımsızlık kazanmasında önemli rol oynadı. Bu süreçte önemli rol oynayan Rus din adamlarının hayat hikâyeleri kaleme alındı. *Житие Сергия Радонежского (Sergiy Radonejskiy'in Hayatı)*¹⁷ bu türün en önemli örneğini oluşturmaktadır.

¹⁵ "Povest' o Jitii i o Hrabrosti Blagovernogo i Velikogo Knyazya Aleksandra", *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII. Vek*, haz., V. İ. Ohotnikov, Moskova, 1981, s. 426-439.

¹⁶ "Slovo o Jitii i Prestavlenii Velikogo Knyazya Dmitriya İvanoviça, Tsarya Russkogo", *Trudy Otdela Drevne-Russkoy Literaturi, V*, haz., V. P. Adrianov-Perets, Moskova-Leningrad, 1947, s. 73-96.

¹⁷ "Jitie Sergiya Radonejskogo", *Hrestomatiya po İstorii Rossii, I, S Drevneyşih Vremen do XVII Veka*, haz., İ. L. Babiç, V. N. Zaharov ve İ. N. Ukolova, Moskova, 1944, s. 139-146.

Bu grup içerisinde özellikle *Повесть о Петре, Царевиче Ордынском* (*Ordalı Petro Hakkında Hikâye*)¹⁸ dikkat çekmektedir. 1253'te Rostov Piskoposu Kiril, Saray'a gelerek Rostov'daki mucizelerden bahsetti. Berke'nin yeğeni Dair Kaydagul, Kiril'in anlattıklarından çok etkilendi ve onunla birlikte Rostov'a gitti. Burada vaftiz olup Petro adını aldı. Berke Han buna son derece doğal yaklaştı, hatta ona büyük bir servet verdi. Petro da Rostov'da bu parayla bir manastır inşa ettirdi. Petro, eşi öldükten sonra manastıra kapandı, 1547'de de Azizler Mertebesi'ne çıkartıldı. *Ordalı Petro Hakkında Hikâye* işte bu Cengizoğlu'nun hayatını konu etmektedir. Ordalı Petro gibi özellikle Altın Orda'nın zayıfladığı dönemde çok sayıda ileri gelen Altın Ordalı Rusya'ya göç edip Rus Devleti'nin inşa sürecine önemli hizmetlerde bulundu.

SONUÇ

Bu çalışmada incelenen tarihî hikâye türleri, şüphesiz Rus knezliklerinin Altın Orda'ya bağlanmasından önce de mevcut olduğu gibi Altın Orda hâkimiyetinden kurtulduktan sonra da kaleme alınmaya devam edilmiştir. Altın Orda dönemindekiler gibi bunlar ya önemli olayları (örneğin İstanbul'un fethi) ya da önemli şahsiyetleri konu etmiştir. Bu kaynaklar gerçek olayları anlatmakta, buradaki bilgiler yıllıklardaki bilgilerle örtüşmektedir. Aynen yıllıklarda olduğu gibi bunlarda da birçok şey dinî unsurlarla açıklanmaktadır.

Yıllıklardan farklı olarak bu hikâyelerdeki anlatımlarda abartıların ve duygusal yaklaşımların daha fazla olduğu görülmektedir. Yıllıklardaki anlatımlardan bir başka farkları ise konu ettikleri olaylarla ilgili çok daha ayrıntılı bilgi vermeleridir. Dolayısıyla temkinli ve diğer kaynaklarla kıyaslanarak kullanıldığı takdirde bu kaynaklar, başta Ruslarla münasebetler olmak üzere Altın Orda'nın siyasi tarihi açısından büyük önem arz etmektedirler.

---

¹⁸ "Povesty O Petre, Tsarevitse Ordynskom", *Russkie Povesti 15-16 Vekov*, Moskova-Leningrad, 1958, s. 98-105.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Aykut, Altan. "Batu Han'ın Rusya Seferiyle İlgili Ryazan'ın Batu Han Tarafından Yakılıp Yıkılması Hikâyesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 31/1-2 (1987): 1-13.
- "Jitie Sergiya Radonejskogo". *Hrestomatiya po İstorii Rossii, I, S Drevneysih Vremen do XVII Veka*. haz., İ. L. Babiç, V. N. Zaharov ve İ. N. Ukolova. Moskova, 1944.
- Kemaloğlu, İlyas. *Altın Orda ve Rusya. Rusya Üzerindeki Türk Tatar Etkisi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.
- Kemaloğlu, İlyas. "Pyana Nehri Savaşı Hakkında Hikâye (Giriş, Tercüme ve Değerlendirme)". Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl'a Armağan. haz., T. Eray Biber. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019.
- "Povest Ob Ubienii v Orde Knyazya Mihaila Çernigovskogo i Ego Boyarina Feodora". *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII Vek*. haz., L. A. Dmitriev. Moskova, 1981.
- "Povest Ob Ubienii v Orde Knyazya Mihaila Çernigovskogo i Ego Boyarina Feodora". *PSRL, VI, Tverskaya Letopis*. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 2000.
- "Povesty o Jitii i o Hrabrosti Blagovernogo i Velikogo Knyazya Aleksandra". *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII. Vek*. haz., V. İ. Ohotnikov. Moskova, 1981.
- "Povesty o Kalkatskom Poboışe". *PSRL, VI, Tverskaya Letopis*. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 2000.
- "Povesty O Naşestvii Toktamuşa". *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 1998.
- "Povesty O Petre, Tsarevitse Ordinskom". *Russkie Povesti 15-16 Vekov*. Moskova-Leningrad, 1958.
- "Povesty o Poboışe Na Reke Pyane". *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 1998.
- "Povesty o Razorenii Ryazani Batiem". *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi. XIII Vek*. haz., İ. A. Lobakova. Moskova, 1981.
- "Povesty o Stoyanii Na Ugre". *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis*. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 1998.
- "Povesty o Şevkale". *Pamyatniki Literaturi Drevney Rusi XIV- Seredina XV Veka*. haz., Ya. S. Lurye. Moskova, 1981.
- "Povesty o Şevkale". *PSRL, VI, Tverskaya Letopis*. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 2000.

- “Povesty O Temir Aksake”. *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 1998.*
- “Skazanie O Mamaevom Poboışe”. *Pamyatniki Literaturı Drevney Rusi XIV-Seredina XV Veka. Vek. haz., V. P. Budaragin ve L. A. Dmitriev. Moskova, 1981.*
- “Skazanie o Naşestvii Edigeya”. *PSRL, III, Voskresenskaya Letopis. haz., A. İ. Tsepkov. Ryazan, 1998.*
- “Slovo o Jitii i Prestavlenii Velikogo Knyazya Dmitriya İvanoviça, Tsarya Russkogo”. *Trudi Otdela Drevne-Russkoy Literaturı, V. haz., V. P. Adrianov-Perets. Moskova-Leningrad, 1947.*
- “Slovo o Pogibeli Russkoy Zemli Posle Smerti Velikogo Knyazya Yaroslava”. *Pamyatniki Literaturı Drevney Rusi. XIII Vek. haz., L. A. Dmitriev. Moskova, 1981.*
- “Zadonşina”. *Pamyatniki Literaturı Drevney Rusi. XIII Vek. haz., L. A. Dmitirev. Moskova, 1981.*